

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ІГОРЯ ПЯСКОВСЬКОГО

**ІРИНА КОХАНИК,
ВІРА СУМАРОКОВА**

СВІТЛО ОСОБИСТОСТІ ІГОРЯ БОЛЕСЛАВОВИЧА ПЯСКОВСЬКОГО – УЧЕНОГО, МУЗИКАНТА, ПЕДАГОГА

15 грудня 2012 р. Ігорю Болеславовичу Пясковському виповнилося б шістдесят шість років. Він пішов із життя 2 липня 2012 р. на злеті своїх творчих сил. Завідувач кафедри теорії музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, член спеціалізованої ради по захисту докторських дисертацій, багатьох комісій, часто був їх головою (наприклад, державної комісії по захисту магістерських робіт тощо), професор із величезним навчальним завантаженням, науковий керівник аспірантів, докторантів і пошукувачів, яких на кафедрі теорії музики завжди багато, особливо у класі самого Ігоря Болеславовича, – він до останніх днів свого життя був активним дослідником у різних сферах музичної науки. Його роботи вражають своєю концептуальністю, різноманітністю й оригінальністю тематики, глибиною думки, логічністю аргументації.

Так склалося, що саме останні кілька років були насичені роботою з актуалізації матеріалів з історії НМАУ ім. П. І. Чайковського. Значною мірою цю роботу на кафедрі теорії музики ініціював саме Ігор Болеславович і доклав чимало зусиль для пошуків таких матеріалів – різноманітних документів, спогадів, старих фотографій, рукописів, зокрема дорогоцінних конспектів лекцій, розпорошених по особистих архівах. Більшість із них і тепер мають не лише історичну цінність, вони не втратили свого наукового й ме-

тодичного значення і можуть застосовуватися в сучасній педагогічній роботі, несучи зерна наукової мудрості, щедро посіяні видатними педагогами, які стояли біля витоків кафедри теорії музики, і тими, хто протягом десятиліть примножував її найкращі традиції і кого вже давно немає з нами. Реалізуючи цей проект, Ігор Болеславович опублікував «Історико-біографічний нарис діяльності педагогів кафедри теорії музики НМАУ ім. П. І. Чайковського» в одному із випусків «Часопису Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського»¹, написавши про себе лише дванадцять рядків...

Напевне, щоб вичерпно й достойно оцінити все, здійснене цією Людиною, видатним українським ученим, музикознавцем і педагогом, необхідні не тільки значно ширші видавничі формати. Потрібен час, який поступово втамує біль утрати і надасть необхідну «оптику», щоб побачити весь пройдений шлях й усвідомити його у найменших деталях. Сьогодні ж, згадуючи про Ігоря Болеславовича, можемо лише розгледіти щасливі миттєвості життя і творчості, крізь які випромінюється яскраве світло його Особистості.

Треба сказати, що однією з найголовніших рис характеру цієї талановитої, розумної, чесною, доброю, інтелігентною людини можна вважати його безпрецедентну скромність. Він завжди уникав зовнішнього блиску, гучних «ефектів», зайвої метушні, надаючи перевагу спокійній, послідовній, систематичній роботі, хоча справжня енциклопедичність його знань і потужний інтелект просто вражали. Незважаючи на свій високий професорський статус, Ігор Болеславович у стосунках із людьми був доброзичливим і щирим, завжди готовим допомогти. Він умів просто і доступно пояснити найскладніші речі, швидко і конструктивно розв'язати будь-яке завдання.

¹ Див.: Пясковський І. Б. Історико-біографічний нарис діяльності педагогів кафедри теорії музики НМАУ ім. П. І. Чайковського / Пясковський І. Б. // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. – 2011. – №1 (10). – С. 132–153.

Він мав талант «дивитися в корінь» («зреть в корень»), «відділяти зерно від полови», підноситися над дріб'язковістю буденності. Розуміючи недоліки, похибки, помилки, Ігор Болеславович завжди помічав і виділяв головне, глибинне, суттєве. Глибокою порядністю, справедливістю і водночас толерантністю, відкритістю визначався стиль його поведінки. Тому спілкуватися з ним було легко – і поважний науковець, і студент-першокурсник відчували себе поряд з ним «на рівних».

Зовнішня канва життя Ігоря Болеславовича Пяковського позбавлена надзвичайних подій та екстремальних ситуацій, проте воно завжди було сповнене глибокого внутрішнього змісту, основу якого становила натхненна праця, віддане служіння музичній науці, любов до своїх учнів, колег і друзів та турбота про них. Можливо, саме тому, пройшовши такий короткий земний шлях, Ігор Болеславович устиг зробити так багато доброго і корисного для української науки, музичної культури і педагогіки нашої країни.

Зазвичай особистісний стрижень людини формується у молоді роки. Ігор Болеславович, у цьому сенсі, не виняток. Йому пощастило зустрітися з видатними музичними педагогами, які вплинули на його професійне становлення і були прикладом високого служіння музиці. Ігор Болеславович Пяковський народився 1946 року у Відні, де його батько проходив військову службу. Навчався у Київській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті імені М. В. Лисенка. Уже тут виявився його багатогранний талант музиканта: спочатку опановував фах на струнно-смичкових інструментах (альт), а згодом звернувся до музикознавства і почав серйозно займатися композицією під керівництвом чудового педагога, композитора і музикознавця Олени Федорівни Андрєєвої, яка, як відомо, була ученицею Л. М. Ревуцького.

Можливо, в особі Ігоря Болеславовича ми мали б ще одного українського композитора, адже вступивши до консерваторії, він продовжив факультативно навчатися композиції у класі Юрія Яковича Іщенка. Композиторський

талант Ігоря Болеславовича яскраво розкрився у його фортепіанних творах, які зазвучали з концертної естради завдяки блискучому виконанню близького друга й однодумця, чудового піаніста Юрія Петровича Глуценка. Цикл фортепіанних «Прелюдій і фуг» – це високопрофесійний художній твір, у якому демонструється оригінальне музичне мислення і віртуозна поліфонічна техніка Ігоря Болеславовича. У цьому ж виконанні слухачі почули «Три фрактали (Море. Хмари. Народження скель)», у яких майстерно використано одну із сучасних композиторських технік – так звану «фрактальну композицію». Сам Ігор Болеславович одним зі своїх найкращих творів вважав Сонату для флейти і фортепіано, опубліковану 1973 року. А його заповітною мрією, якій, на жаль, не судилося здійснитися за його життя, було бажання побачити на сцені свою оперу, почути її в живому виконанні. Очевидно одне: нам у спадок залишився невідомий широкому загалу потужний пласт музики Ігоря Болеславовича, до якої він постійно звертався у вирі своєї багатогранної творчої діяльності.

Не обравши композицію основною професією, композиторську обдарованість Ігор Болеславович поставив на службу іншій музі – музикознавству, якій і присвятив своє життя. Працюючи у царині музичної педагогіки – спочатку за розподілом у Рівненському педагогічному інституті (1971–1973), а згодом у Київській консерваторії і школі-десятиріччі¹ (від 1973), він постійно дбав про взаємодію музичної теорії і композиторської практики², а володіння

¹ З нею Ігоря Болеславовича міцно поєднала не тільки професія, а й особиста доля. Тут працює Людмила Володимирівна Пяковська, дружина Ігоря Болеславовича, один із найкращих педагогів-теоретиків в Україні, з якою зі студентських років у любові і злагоді пліч-о-пліч пройшов він весь життєвий шлях.

² Саме так він сформулював тему щорічної конференції кафедри теорії музики «Актуальні проблеми теоретичного музикознавства» 2009 року: «Взаємодія музичної теорії і композиторської практики», у якій узяли участь викладачі, аспіранти, студенти кафедри теорії музи-

навичками творчого музикування вважав невід'ємним для музикознавчої професії, дуже цінував і виховував у своїх учнів уміння не тільки теоретизувати й узагальнювати, а й практично реалізувати різноманітні музичні ідеї.

Такий «спосіб професійного мислення» Ігорю Болеславовичу передався від одного з його перших наставників у Київській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті, а нині – одного з корифеїв кафедри теорії музики Національної музичної академії України Тетяни Олександрівни Бондаренко, яка тільки починала свою педагогічну роботу (другий випуск). Вона згадує, що від початку навчання в Ігоря Болеславовича яскраво виявилася дослідницька «жилка». Ще у десятиріччі молодий, вродливий, високий юнак із розумними і мрійливими очима, на якого задивлялися дівчата, не розлучався з товстим зошитом, у якому занотовував свої думки і спостереження. Він усе намагався аналізувати, усьому прагнув надати самостійне тлумачення. Як і М. А. Римський-Корсаков, він хотів створити підручник із гармонії і навіть написав деякі початкові теми курсу. Понад чотири десятиліття цю реліквію старанно зберігала Тетяна Олександрівна і лише кілька років тому рукопис знову повернувся до автора. Своє прагнення створити оригінальні підручники з гармонії, які б базувалися на матеріалі української музики, Ігор Болеславович намагався втілити в життя й пізніше. Під його керівництвом та загальною редакцією колектив авторів кафедри теорії музики написав і тепер готує до друку два томи лекцій з теорії та історії гармонії. Це переконує, що схильність Ігоря Болеславовича до аналітичного типу мислення, природне тяжіння до педагогічної, методичної, наукової діяльності виявилися вже в юності і розквітли у наступний період. А він припав на роки навчання в Київській консерваторії, історико-теоретичний факультет якої І. Б. Пясковський

ки. Більшість із них, крім наукових повідомлень, продемонстрували і свої композиторські опуси.

закінчив 1970 року по класу Ф. І. Аерової. За спогадами Т. О. Бондаренко, Ігор Болеславович був одним із найулюбленіших учнів Фріди Ісаківни. Адже вона не тільки цінувала його талант, а й ставилася як до сина, з великою ніжністю й теплом. У Консерваторії він мав надзвичайно широке коло наукових зацікавлень. Мабуть, не було такої теми, яка б не привертала його увагу і допитливість. На думку педагогів, Ігор Болеславович був «ідеальним студентом», оскільки працював дуже багато, потужно, усі завдання виконував у зазначені терміни і при цьому відзначався широтою поглядів і самостійністю суджень. Він брав активну участь у роботі студентського наукового товариства, цікавився філософською проблематикою, грав на органі. Молодий Ігор Пясковський мав надзвичайну особистісну харизму, був дружелюбним, і це зумовило постійне тяжіння до нього.

У 1970–1973 роках І. Б. Пясковський навчався в аспірантурі Київської консерваторії під керівництвом відомого метра українського музикознавства доктора мистецтвознавства, професора, академіка Івана Федоровича Ляшенка, з яким його аж до того, як Іван Федорович пішов з життя, пов'язували багаторічні творчі відносини, які переросли у справжню дружбу. Результатом навчання в аспірантурі стала кандидатська дисертація «Деякі особливості ладоутворення в сучасній музиці та національна специфіка їх відбиття» (1975).

Свою професійну роботу в Київській консерваторії Ігор Болеславович розпочав 1973 року після закінчення аспірантури старшим викладачем кафедри історії української і російської музики. Цей період став дуже важливим для формування І. Б. Пясковського як педагога і вченого. І не останню роль у цьому відіграла його участь у підготовці великої і складної колективної праці, чотиритомної «Історії української музики» під керівництвом видатного українського вченого, музикознавця, історика української музики Онисії Яківни Шреер-Ткаченко. Цей безцінний досвід

назавжди пов'язав Ігоря Болеславовича з українською музичною культурою, її історією, яка протягом усього життя перебувала у центрі його дослідницької уваги і була предметом багатьох теоретичних розробок.

Перейшовши на кафедру теорії музики (доцентом, професором, а протягом 2009–2012 рр. завідувачем), Ігор Болеславович вів музично-теоретичні дисципліни. Спочатку курс гармонії, який на той час викладали «бригадним» методом, тобто педагоги читали окремі теми відповідно до своїх наукових зацікавлень¹. Звичайно, що Ігор Болеславович взявся за розділи, присвячені ладовим системам, сучасній музиці. Дещо згодом спільно з Ніною Олександрівною Герасимовою-Персидською він став вести курси поліфонії, перейнявши їх від Сергія Олексійовича Павлюченка, який на той час уже переїхав до Ленінграда. Ці курси І. Б. Пясковський протягом усіх років удосконалював відповідно до вимог часу, надаючи їм яскравого «авторського» спрямування. Результатом цієї колосальної науково-методичної і педагогічної роботи стали його програми з поліфонії, а також навчальний посібник для вищих музичних навчальних закладів². Останній, з числа небагатьох сучасних підручників, викладених в Інтернеті, має величезний попит серед студентства не лише в Україні, а й у широкому просторі глобальної мережі.

1990 року Ігор Болеславович захистив докторську дисертацію на тему «Логіко-конструктивні принципи музичного мислення», яка увійшла у золотий фонд українського теоретичного музикознавства і завершила ще один етап його наукового і професійного зростання. Аналіз величезної і різноманітної наукової спадщини І. Б. Пясковського

¹ До складу цієї «бригади» входили також Т. О. Бондаренко, В. Я. Самохвалов, І. О. Чижик.

² Пясковський І. Б. Поліфонія : навч. посібник / Ігор Пясковський. – К. : ДМЦНЗКіМУ, 2003. – 242 с.

сьогодні ще чекає своїх дослідників. Ми не ставимо за мету навіть побіжно оцінити її, адже вона *a priori* має непересічне значення і для українського музикознавства, і для світової музичної науки загалом. Ця публікація надає лише шанс, узагальнивши складний шлях багаторічних наукових пошуків, побачити багатогранність та універсальність видатної творчої особистості, справжнього вченого, яким був І. Б. Пясковський.

Отже, формування кола його наукових інтересів розпочалося з дослідження логіки сучасної композиції, музичного мислення, аналізу українського фольклору. У середині 90-х років він досліджував стародавню та сучасну поліфонію, наукова творчість останнього десятиліття життя пов'язана з комп'ютерним моделюванням у музичній творчості та штучним інтелектом. Власне, саме І. Б. Пясковський упровадив у вітчизняній музичній науці статистичні методи та методи моделювання, які він активно застосовував у навчальних курсах із комп'ютерного аналізу музики, гармонії, поліфонії. Так, у навчальному посібнику з поліфонії запропоновано нові статистичні і структурні підходи в аналізі поліфонічних технік, бази даних поліфонічних прийомів творів різних епох. Протягом багатьох років Ігор Болеславович постійно цікавився логікою композиції, музичною семіологією, феноменологією, статистикою та структуралізмом.

Сам Ігор Болеславович, намагаючись класифікувати свою наукову спадщину, виділяв три основні галузі дослідження: українська музична культурологія, музичне мислення (особливо в галузі теорії та історії поліфонії), новітні методи дослідження музичних явищ у зв'язку з комп'ютерними технологіями. Кожен із цих напрямів представлений численними публікаціями.

Спрямованість науково-дослідної роботи І. Б. Пясковського, безумовно, вплинула на орієнтацію читання ним навчальних дисциплін. Так, курс поліфонії знач-

но збагатився розділами, тісно пов'язаними зі специфікою української музичної культури, зокрема доби Бароко (поліфонія партесних композицій), Класицизму (поліфонія хоро-вих творів А. Веделя, М. Березовського, Д. Бортиянського), а також сучасного періоду (поліфонія у творах Б. Лятошинського, Є. Станковича, В. Сильвестрова та ін.). У навчальному курсі «Поліфонія ХХ століття» охоплено проблематику поліфонічної техніки в умовах якісного оновлення музично-мовних засобів у музиці ХХ століття. Увага зосереджена на двох основних напрямках: стильові тенденції у трансформації та переосмисленні конкретно-жанрових інтонаційних джерел музики минулого (неоренесанс, необароко, неокласицизм, неофольклоризм), а також пошуки якісно нових мовно-виражальних засобів у явищах постромантизму, експресіонізму, атоналізму, серійності та серіалізму, структуралізму¹.

¹ Упровадження курсу поліфонії на історико-теоретичному і фортепіанному факультетах спонукало І. Б. Пясковського розробити спеціальні теми, відображені у курсі. Це втілено у навчальному посібнику для вищих музичних закладів «Поліфонія» (К., 2003), а також у статтях «Проблемні методи навчання в курсі поліфонії» (Методика викладання музично-теоретичних і музично-історичних предметів : зб. ст. – К., 1983), «Теоретичні ідеї М. Дилецького в галузі поліфонії» (Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 6 : *Musicae Ars et Scientia* : книга на честь 70-річчя Н. О. Герасимової-Персидської. – К., 1999), «Поліфонічні прийоми в хоровій творчості М. Березовського» (Дослідження. Досвід. Спогади. – Вип. 2. – К., 2000), «Поліфонія у хоро-вих концертах Артемія Веделя» (Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 11 : Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. – К., 2001), «Готичні традиції поліфонічного мислення Олів'є Мессіана» (Там само. – Вип. 24 : Старовинна музика: сучасний погляд. – Кн. 1. – К., 2003), «Оновлення поліфонічних засобів в музиці Леоніда Грабовського» (Там само. – Вип. 61 : Старовинна музика: сучасний погляд. – Кн. 3. – К., 2007), «Поліфонічна техніка в явищах музичного структуралізму» (Там само. – Вип. 78 : Мистецтво-знавч пошуки : збірник наукових статей та есе, присвячений ювілею Н. О. Герасимової-Персидської. – К., 2008), «К поняттю “современная fuga”» (Там само. – Вип. 88: Старовинна музика – сучасний погляд. –

Розвиток комп'ютерних технологій дав змогу впровадити курс «Комп'ютерні методи аналізу музичного тексту», спрямований на вивчення методів структурування та комп'ютерної обробки інформації в різних галузях теоретичного та історичного музикознавства. Значну увагу у дослідженнях І. Б. Пясковського привертають проблеми використання новітніх комп'ютерних технологій у музичному мистецтві¹.

Свої широкі наукові інтереси Ігор Болеславович завжди проектував на наукову роботу своїх вихованців – студентів, аспірантів, пошукувачів, сміливо довіряючи їм розробку найскладніших і нейнесподіваніших наукових проблем. У тематиці дисертацій, які написали і захистили аспіранти І. Б. Пясковського, певною мірою відтворено його

[Кн. 4] : у 2 ч. – Ч. 1. – К., 2009), «Художественное время в средневековой полифонии» (Там само. – Вип. 90 : Проблеми організації художнього часу в музичному творі. – К., 2010), «Шлях історичного розвитку поліфонічної обробки» (Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. – К., 2010 – № 3 (8); «Інтерпретаційні механізми в імітаційній поліфонії» (Там само. – К., 2010 – № 1(10).

¹Ця проблематика представлена у статтях: «Інформаційно-пошукова система “Музичне мистецтво України”» (Питання музичного менеджменту : зб. ст. – К., 1994), «Фреймові структури у творах В. Сильвестрова» (Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: Мистецтвознавство. – Вип. 1 (6). – Тернопіль, 2001), «До проблеми комп'ютерного моделювання процесу композиторської творчості» (Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 20 : Музичний твір: проблеми розуміння. – К., 2002), «Фреймові моделі поліфонічних стилів» (Там само. – Вип. 38 : Музичний стиль: теорія, історія, сучасність. – К., 2004), «Комп'ютерні методи аналізу музичних текстів» (Українське музикознавство. – Вип. 33. – К., 2004), «Перспективи розвитку комп'ютерної музики» (Дослідження. Досвід. Спогади : зб. ст. – Вип. 7. – К., 2007), «Музика в інформаційному суспільстві» (Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 79 : Музика в інформаційному суспільстві. – К., 2008), «Музика і кібернетика: все ще актуальне зіставлення понять» (Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. – К., 2009. – № 3 (4).

широку наукову «ауру»: дослідження прояву ліричного в музичному творі як об'єкт семантичного аналізу (Т. Постоловська), розгляд фактурно-гармонічної системи пізнього періоду творчості О. Скрябіна в аспекті комбінаторного аналізу (К. Фадєєва), осмислення вербальних описів як форми об'єктивації музичного твору (І. Полібіна), дослідження музично-поетичної системи арабо-палестинського фольклору на прикладі весільного обряду (Хадер Алі Адилех Мотасем, Палестина), взаємодія стильових елементів в'єтнамської та європейської музики на прикладі творчості ряду композиторів ХХ століття (Данг Нгок Занг Куан, В'єтнам), дослідження музичного твору як виду дискурсивної практики (Є. Морєва), становлення термінологічного апарату аналізу музичних форм (О. Рубан), особливості психологічного сприйняття звукового простору музичних творів (О. Таганов), осмислення феномена розуміння музичного тексту в аспекті теоретико-інформаційного підходу (Т. Тучинська), проблеми цілісності в музиці В. Сильвестрова (А. Ільїна), переосмислення романтичних традицій у фортепіанній та камерно-інструментальній творчості Б. Лятошинського (О. Марценківська), типологія переходу від монодії до багатоголосся на прикладі музичних культур арабо-перських традицій (Г. Мамбетова).

До своїх учнів Ігор Болеславович ставився з величезною відповідальністю, сумлінням і справді батьківською турботою. Він опікувався їх родинними проблемами, допомагав влаштуватися на роботу, стежив за їхнім професійним зростанням, завжди щиро радів їхнім успіхам. Навіть перебуваючи у лікарні, він переймався їхніми особистими справами, хвилювався, чи вийшли необхідні для захисту публікації, чи встигли подати документи до спецради, чи отримали дипломи наукових ступенів тощо. Так само Ігор Болеславович цікавився педагогічними, науковими, організаційними питаннями роботи кафедри, кожного її члена він постійно тримав у полі свого зору і був завжди готовий надати будь-яку допо-

могу. Уся його робота як завідувача кафедри теорії музики була спрямована на підтримання високого професійного рівня, який став за всі роки її історії справжньою «візитною карткою», зміцнення її кадрової основи шляхом залучення молодих, талановитих педагогів, створення благодійної творчої атмосфери, що ґрунтується на професіоналізмі, свободі творчого вибору і взаємодовірі, у якій найкраще могли б розкритися творчі можливості кожного.

За два тижні до трагічної події відбулася презентація навчального посібника «Поліфонія в українській музиці» (К., 2012) – останньої монументальної роботи професора, доктора мистецтвознавства І. Б. Пясковського, яку він присвятив 100-річчю НМАУ ім. П. І. Чайковського і в якій узагальнив свій багаторічний педагогічний досвід. Ця книга є суттєвим доповненням до курсу поліфонії, який викладається у вищій школі. У праці охоплено великий масив матеріалів: поліфонію українського народного багатоголосся, хорову поліфонію українського бароко, класичного періоду. У ній ретельно проаналізовано українські стилеутворюючі тенденції сучасної поліфонії, їх відбиття у вокальній та інструментальній музиці українських композиторів.

З обкладинки останньої прижиттєвої книги квітками Катерини Білокур Ігор Болеславович начебто посилає свої привітання всім, хто любить і пам'ятає його, світлу Особистість.